

ПОНЯТТЯ ЦІЛЕЙ НАВЧАННЯ У ЗМІСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сучасні умови реформування шкільної освіти вимагають оновлення змісту навчально-виховної роботи середньої школи, який значною мірою залежить від рівня професійно-педагогічної підготовки вчителя. Важливою складовою змісту цієї підготовки виступає педагогічна практика. Вона є самостійним, визначальним напрямом підготовки майбутнього вчителя різних дисциплін, зокрема вчителя іноземних мов.

Під час педагогічної практики студенти-філологи оволодівають уміннями застосовувати здобуті теоретичні знання в практичній діяльності, аналізувати та складати конспект уроку, що передбачає визначення теми, цілей, методів і прийомів уроку, підбір необхідного матеріалу. Оскільки від цілей залежить структура уроку, вибір матеріалу та способи його обробки, постановка цілей є важливим етапом підготовки майбутніх учителів до уроку іноземної мови. Визначені цілі уроку повинні знаходитись у центрі уваги як студентів-практикантів, так і учнів, які всі свої зусилля спрямовують на їх досягнення. Це є необхідною умовою ефективності уроку іноземної мови.

За Г.В.Роговою та І.М.Верещагіною, від глибини і точності розуміння цілей навчання майбутнім учителем буде залежати тактика навчання іноземних мов [1:23]. Тому, ми вважаємо, що під час педагогічної практики студенти-практиканти зобов'язані навчитися чітко формулювати цілі уроку іноземної мови, які є невід'ємним компонентом його структури. Майбутні вчителі повинні ставити перед собою як кінцеві цілі навчання – ті результати, досягнення яких потрібно забезпечити, так і проміжні – для етапу, для класу, що дозволить вчителю формулювати конкретні задачі уроку в цілому і окремих його частин [1:23].

Ціль – поняття міждисциплінарне. Так, у філософії під „ціллю” розуміють ідеальний, наперед визначений діяльністю мислення результат, заради досягнення якого здійснюються ті чи інші дії або види діяльності; їх ідеальний, внутрішньо спонукальний мотив [2:459].

У психології одні вчені визначають ціль з позицій формального опису кінцевих ситуацій, досягти яких прагне кожна саморегулююча функціональна система; інші розглядають ціль як результат, що визначає деякі аспекти психофізіологічних механізмів регуляції цілеспрямованих актів поведінки людини [3:10].

В „Українському педагогічному словнику” за редакцією С.У.Гончаренка зазначається, що „мета (ціль) навчання – ідеальне передбачення кінцевих результатів навчання; те, до чого прагнуть учитель, учні” [4:205]. За даними відомого фахівця у галузі педагогіки

М.Д.Ярмаченка, „ціль (мета) – ідеальне, мислене, уявне передбачення результату дійсності” [5:484].

Усе вище сказане доводить синонімію понять „ціль” і „мета”. Проте деякі педагоги та психологи наповнюють поняття „ціль” і його відповідник „мета” дещо різним змістом або диференціюють їх. Те ж саме зустрічається і серед студентів-філологів – майбутніх учителів іноземних мов. В.І.Бондар розглядає поняття „ціль” як „... те, що ставиться, задається, приймається як напрямок руху до мети, забезпечує спрямованість діяльності”. Мета – це „передбачення головного очікуваного результату будь-якого виду діяльності” [3:11].

„Словник української мови” в 11 томах за редакцією В.І.Білодіда і „Великий тлумачний словник сучасної української мови” за редакцією В.Т.Бусела визначають поняття „мета” і „ціль” як синоніми. Тому це дозволяє нам розглядати в подальшому ці поняття як синоніми. Важливо у процесі теоретичної підготовки студентів до викладання шкільного курсу іноземної мови пояснити тотожність цих термінів. Натомість необхідно розвести поняття „цілі” і „задачі” навчання.

Історія становлення змісту понять „ціль” і „задача” засвідчує, що вони виступають то як синоніми, то як поняття, які хоча й диференціюються, проте не досить чітко. Так, наприклад, у програмі для середньої школи (1966) слово „цілі” вживається у сполученні з визначенням „практичні” (практичні цілі), а „задачі” – зі словом „виховні” (виховні задачі). У програмі для восьмирічної школи (1969) для позначення практичної цілі використовується вже слово „задача”.

В одних підручниках і посібниках з методики навчання іноземних мов зустрічаємо слово „ціль”, а в інших – „задача”. Так, В.Д.Аракін (1958) та І.Д.Салістра (1958) виділяють три задачі: практичну, освітню і виховну. Слово „ціль” вживається у сполученні „ціль уроку”. У „Методиці викладання англійської мови” Б.Ф.Корндорфа (1958) розділ називається „Ціль навчання іноземної мови в радянській середній школі”, а в тексті йдеться про три задачі: практичну, освітню і виховну. Проте Б.Ф.Корндорф зазначає, що ці задачі формують загальну ціль навчання іноземної мови в середній школі. О.О.Миролюбов, І.В.Рахманов та В.С.Цетлін (1967) використовують поняття „ціль” і виділяють дві цілі навчання іноземних мов: комунікативну і навчально-виховну.

Тобто, якщо 50-ті рр. ХХст. характеризуються переважним використанням методистами поняття „задачі навчання іноземних мов” і відсутністю повного розуміння змісту понять „ціль” і „задача” навчання, то у 60-х рр. ХХ ст. практична, освітня і виховна задачі визначаються як „цілі навчання іноземних мов”.

У результаті історико-педагогічного аналізу понять „ціль” і „задача” погоджуємось з визначенням Г.В. Роговою цілі як результату вирішення великої, всеосяжної задачі приведення учня від незнання іноземної мови до певного оволодіння нею. Ціль досягається шляхом вирішення безлічі конкретних задач [1:28]. Звідси випливає, що постановка задач є певним

етапом на шляху досягнення загальних цілей навчання іноземних мов. Вміння виділяти конкретні задачі уроку в межах поставлених цілей є важливим компонентом практичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов.

Аналіз історико-педагогічної та методичної літератури підтверджує, що у теорії і практиці вітчизняної школи сформувалася стійка тенденція до розширення і уточнення цілей навчання іноземних мов. У 30-х – на початку 50-х років ХХст. перед викладанням іноземних мов у радянській школі ставилась в основному рецептивна практична мета – навчити читати і розуміти іншомовну літературу, а стосовно розвитку усного мовлення висувалось обмежене завдання – закласти основи усного мовлення. У 60-х роках ХХст. цілі навчання іноземних мов розширюються. Програма восьмирічної школи 1960 р. визначає усне мовлення як одну з основних задач навчання іноземних мов, вимагає вміння робити невеликі усні повідомлення, бесіду на теми, передбачені програмою, а також читати з повним розумінням іншомовний текст.

У 70-х роках ХХст. разом з розширенням і зміцненням міжнародних зв'язків у сферах науки і торгівлі збільшилися можливості безпосередніх мовних контактів, зросла потреба використовувати іноземні мови для міжнародного спілкування, відповідно змінилися цілі навчання іноземної мови. Програма для середньої школи 1980 р. передбачала посилення уваги до розвитку умінь усного мовлення і читання. Вона вперше містила вказівки окремо стосовно параметрів монологічного і діалогічного мовлення (правильність мовного оформлення, логічність, відповідність мовлення ситуації спілкування, об'єм висловлювання; характер реплік, їх розгорнутість, кількість). Щодо розвитку умінь читання висувалось завдання навчити учнів читати тексти з охопленням їх основного змісту, а також з одержанням повної інформації з текстів.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної школи також спостерігаються певні розходження у баченні і виділенні різними авторами цілей навчання іноземної мови. Зокрема, у Проекті державного освітнього стандарту, запропонованого авторським колективом під керівництвом доктора педагогічних наук, професора С.Ю.Ніколаєвої, виділяються 4 типи цілей навчання іноземних мов: практичні, виховні, розвиваючі й освітні. У новій програмі для загальноосвітніх навчальних закладів, розробленій за редакцією професора П.О.Беха, ми не знаходимо чіткого виділення цілей навчання. За цією програмою, навчання іноземних мов передбачає практичне опанування учнями мовленнєвих умінь на рівні, достатньому для здійснення міжкультурного іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі в типових ситуаціях. Оволодіння учнями іншомовним спілкуванням передбачає формування у них певного рівня міжкультурної комунікативної компетенції, яка включає мовленнєву та мовну, соціокультурну та соціолінгвістичну, дискурсивну і стратегічну компетенції.

Таким чином, цілі навчання іноземних мов, визначені новою шкільною програмою, не повною мірою узгоджуються з вимогами проекту державного освітнього стандарту. Тому, виникає протиріччя між інноваційним характером сучасного процесу викладання іноземних мов і традиційним формулюванням головних цілей шкільного навчання, яке чекає на свої вирішення.

Питання розуміння цілей навчання складає важливу сторону професійної підготовки майбутнього вчителя, а шкільна програма – державний нормативний документ, на основі якого формулюються цілі уроку. Проте, приходячи в школу, студент-практикант не знає, на що він повинен орієнтуватися: на державний освітній стандарт чи на нову шкільну програму. Таким чином, майбутній учитель іноземних мов опиняється перед своєрідною дилемою, яку необхідно розв'язати. З одного боку, конкретна методика, в тому числі й методика навчання іноземних мов, розвивається на основі теорії навчання (дидактики), яка виділяє цілі навчання. З іншого боку, у новій програмі для загальноосвітніх закладів взагалі відсутня диференціація цілей. Звідси, потребує конкретизації кореляція видів компетенцій, визначених у новій шкільній програмі, і загальнознаних у теорії навчання цілей уроку.

Лытнёва Т.В. Понятие целей обучения в содержании подготовки будущего учителя иностранных языков.

В статье раскрывается содержание понятий „цель” и „задача” обучения. Предлагается краткий исторический обзор развития этих понятий в школьной программе.

Lytnyova T.V. The Notion of Teaching Aims in the Content of Training of Further Foreign Languages Teacher.

The paper considers the content of such notions as „aim” and „task” of teaching. Short historical review of the development of these notions in a school curriculum is suggested.

Література

1. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1988. – 224с.

2. Философская энциклопедия/ Под ред. Ф.В.Константинова. – М.: Советская Энциклопедия, 1970. – Т.5. – 740с.

3. Кирда А.Г. Тенденції розвитку цілей освіти в розвинених країнах світу і Україні (друга половина ХХ століття): Дис ... канд. пед. наук: 13.00.01/ Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2005. – 230 арк. – Бібліогр.: арк. 192 – 215.

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376с.

5. Педагогічний словник/ За ред. М.Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001 – 516с.